

PSIHOLOGII PUR I SIMPLU

Cunoa-te-te pe tine însuși! Iată un îndemn, apar înând, după unii, de î lucrurile nu sunt clarificate, colii lui Socrate. Omul a luat acest îndemn ca pe o pildă morală, pe care, însă, n-a fost niciodată dispus să o aplice.

Adevărul este că omul se teme, în primul rând, de el însuși! Nu vrea să știe nimic despre sine. Se teme de sine ca de un celălalt - umbră a sinelui! Preferă ca interiorul său, în legătură cu care, în mod intuitiv, crede că este ca un iad pavat cu cele mai bune intenții, să rămână necunoscut, complăcându-se, astfel, în drama misterului etern nerezolvat. Când e vorba să se autocunoască, omul vede în propriul sine un dușman. Inconștient poartă, undeva, într-un ungher al minții un sentiment universal de vinovăție. Un sentiment care pare a fi singurul liant real dintre oameni. De aceea individul refuză să fie cunoscut! Nu vrea să se cunoască, în sensul unei autocunoașteri, dar nu acceptă nici să fie cunoscut de către alții. Așa cum se închide față de propriul gând, de propria timidă intenție de a se cunoaște, tot așa se închide într-o carapace protectoare față de intențiile altora de a-i desface lacătul aezat pe minte și pe suflet. În concluzie, comportamentul omului în fața cuiva care dorește să-l cunoască poate fi caracterizat prin metafora broaștei estoase.

Cel care vrea să-l cunoască este psihologul. Dar cu toate că, în fapt, psihologii și psihologia au făcut prea puțin în interiorul spațiului care îi separă de om, de universul lui interior, dintr-un orgoliu generat de nevoia de superioritate asupra celuilalt, o variantă gnostică a nevoii de putere, specialiștii în cunoașterea omului trăiesc cu convingerea că, deja, de în secretul pietrei filozofale. Că pentru ei omul nu mai are nici un secret. În lumea psihologilor există un obicei, pe care cu îngăduință l-am putea numi chiar uman, acela că fiecare psiholog știe aibă despre sine convingerea că este un geniu, iar despre un coleg de breaslă că este un tâmpit! De aici ar rezulta că, pe de o parte, jumătate dintre psihologi sunt genii, iar jumătate tâmpiți. După cum, pe de altă parte, fiecare psiholog pare a fi, în același timp, și geniu și tâmpit.

Dar ar putea fi evaluată, oare, pe baza unor criterii obiective, evaluatorii? Psihologii?

Cine-i pe ze te pepaznicii? se întreba satiricul latin Juvenal. O întrebare și mai actuală, într-un context și mai complex. Răspunsul pare destul de simplu, privind, neputincioși, în jurul nostru: nici pe paznici nu-i pe ze te nimeni, nici pe evaluatori nu-i evaluează nimeni. Paznicii se prezintă singuri, astfel că nimic nu se furcă în tiria lor; evaluatorii se evaluează singuri astfel că distanța de la geniu la tâmpit este ca de la Colosseum la Stânca Tarpeiană. Un pas. Sau un pupic! cum ar spune un grup de cântărețe, un duo, care refuză cu încăpăținare să se autocunoască, cele două fete fiind foarte fericite așa cum sunt. Și totuși...

Există doi psihologi de excepție: Jung și Freud. Îi putem numi astfel pentru că opera lor, gândirea lor a influențat gândirea universală. Pe seama operei lui Jung și a lui Freud s-a creat suprastructură, s-au creat instituții, s-au scris mii și mii de pagini, mii, poate sute de mii de psihologi au avut pe seama acestor opere un loc de muncă și un obiect de activitate, iar numele lor: JUNG și FREUD spintecă timpul, la fel cum spintecă aerul o pasare miază. Poate că, privindu-i comparativ, ar trebui să adăugăm un plus în favoarea lui Jung. Iar acest lucru datorită principiului sincronicității, creat, e drept, împreună cu Pauli, și care are rezonanță adâncă în celebrul principiu EPR (Einstein, Podolsky, Rosen), precum și în principiul corelației (sau coerenței) cuantice.

Există, apoi, psihologii foarte mari. Gândirea lor nu a influențat gândirea universală în ansamblul ei, dar a contribuit la crearea unor ramuri noi ale științei ei, a influențat și alte științe decât psihologia. Printre acestea îl putem numi pe Piaget, de exemplu, dar, în mod obligatoriu, și pe românul tefan Odobleja, autorul Psihologiei consonantiste, o operă neobișnuită în seamă (și, probabil, neînțeleasă) de nici un psiholog român timp de 30 de ani, respinsă de unii (Nicolae Mărgineanu) atunci când ea a început să fie recunoscută, preluată constructiv de alții (Mihail și Pantelimon Golu, Tatiana Slama - Cazacu). Ne asumăm responsabilitatea de a considera că această lucrare îi conferă lui Odobleja statutul de întemeietor al ciberneticii

generalizate cu precizarea, venit în lumina noilor descoperiri în domeniul științei, c Odobleja este în fapt creatorul ciberneticii sistemelor deschise și departe de echilibru. Sub acest aspect, Odobleja are o întâietate absolută asupra lui Norbert Wiener ale cărui principii cibernetice se aplică doar sistemelor închise sau tehnice.

Psihologia consonantistă reprezintă, pentru vremea sa, momentul de vârf, punctul cel mai înalt al prestigiului psihologiei românești în lume. Este urmat de contribuțiile în domeniul psiholingvisticii ale doamnei Tatiana Slama-Cazacu, de cele ale lui Mihai Golu privitoare la psihologia cibernetică, ori ale lui Gh. Zăpan cu teoria relativității universului psihic. Numele lui Gh. Zăpan trebuie menționat și pentru crearea formulei entropiei într-un sistem deschis, prin descoperirea punctului 0,5 ca fiind punctul de entropie maxim într-un astfel de sistem. Prin această formulă, psihologul român corectează formula lui Șanon și Boltzman, valabilă numai pentru sistemele fizice.

Nu trebuie omis din această categorie Herbert Simon, laureat al Premiului Nobel pentru economie, autorul teoriei raționalității limitate, cu influențe remarcabile în teoria deciziei. Dar nici Daniel Kahneman, cel mai recent laureat al prestigiosului premiu, cunoscut tot ca psiholog și a cărui contribuție este acceptată de asemenea în domeniul economiei.

Psihologii mari sunt constructorii de ramuri ale psihologiei, de noi discipline în chiar interiorul acestei științe. Opera lor nu influențează nici gândirea universală, nici alte științe, dar contribuie la dezvoltarea pe verticală a psihologiei. Tot aici îi putem încadra și pe creatorii de teste fundamentale. Acele teste care pot străbate timpul și se pot adapta continuu la schimbările de paradigmă. Îi putem numi, printre alții, pe Eric Berne, Simon Binet, Wundt, James, pe Eysenck, Moreno, Kurt Lewin, Rorschach, Grinder, Bandler.

Vom remarca faptul că foarte puțini din psihologii cuprinși în categoriile descrise până aici sunt psihologi. Adică pregătirea lor de bază nu este aceea de psiholog, ci sunt medici (în marea majoritate a cazurilor), filozofi, biologi, economiști, chiar matematicieni ori specialiști în lingvistică.

Ca și psihologii de excepție și ca și psihologii foarte mari și psihologii mari contribuie la schimbarea de paradigmă, în ultim instanță la evoluția psihologiei.

Psihologii foarte buni au harul de a fi creatori. Ei nu creează ramuri noi ale psihologiei, nici teste fundamentale, ci creează criuri din criuri. Creația lor contribuie la dezvoltarea psihologiei pe orizontală. Acel tip de dezvoltare care conduce la acumulările cantitative necesare transformărilor, ulterioare, de natură calitativă. Ei explică și demonstrează psihologia, explică și demonstrează informația psihologică creată de alții. Dar o fac într-un mod inedit și profund, descoperind fapte noi, aducând un plus de informație, asigurând propriei lor creații atributul de originalitate. Ei sesizează nevoia schimbării de paradigmă, momentul în care aceasta ar trebui schimbată, avansând idei în acest sens, propunând concepte, atrăgând atenția asupra germenilor noii paradigme existente, deja, în opera marilor psihologi.

Psihologii buni sunt specialiști. Nu sunt creativi, în sensul profund al termenului. Dar între limitele paradigmei dominante ei își exercită profesia la cel mai înalt nivel. În orice caz, de pe urma lor societatea câștigă un plus de valoare. Informația lor, munca lor este utilă din punct de vedere social, garantează stabilitatea psihologiei, existența ei. Dacă psihologii de excepție, psihologii foarte mari și psihologii mari asigură perpetuarea psihologiei, psihologii foarte buni și psihologii buni sunt punctele de reper pentru conservarea ei.

Psihologii buni pot fi psihoterapeuți remarcabili, consilieri organizaționali, profesori. Pot fi creatori de teste utile, dar fără o rezonanță deosebită în timp.

Pigmeii. Sunt sinecuriști. Munca lor nu este în niciun fel utilă societății, fiind recompensată, asigurându-i, deci, existența, într-un mod confuz, din punctul de vedere al relației individ-societate.

Sunt angajați pe tot felul de contracte care, evident, sunt plătite, dar fără ca rezultatele muncii lor să fie valorificate în vreun fel. Pigmeul are un grad de responsabilitate socială foarte scăzut. Lui nu-i pasă ce se întâmplă cu rezultatele muncii sale. El testează oferiți, acțiunea de testare având ca scop reducerea numărului de

accidente pe oșele, dar, și cu largul concurs al pigmeului, acest număr crește în loc să scadă. El selectează personal și în urma selecției fuge de el apar violatorii, criminalii, indivizi care evadează, alții care se sinucid.

El selectează manageri, iar comportamentul ulterior al acestora este dezastruos, dovedindu-se complet nepotrivit și pentru această funcție.

În această sferă peștri se formează descurcărețul. Frustrat, vinovat, invidios, nerealizat, el face tot ce-i posibil să ia locul specialistului, profesionistului. Pentru el meseria de psiholog e o meserie ca oricare alta. De pildă, ca aceea de zarzavagiu. Se infiltrează peste tot. Chiar și în mediile universitare. Se acoperă cu diplome, titluri, masterate, doctorate... Scrie cărți din cărți. Dar fără ca aceste cărți – create pe bandă rulantă, zeci de cărți, poate sute – să trase la indigo, să aibă vreo valoare. Sunt cărți care, dacă nu ar apărea, ar garanta un minimum de decență și de economie de hârtie. Însă pigmeul scrie frenetic, scrie și rescrie și îi obligă studentul să-i învețe și coperta. Tot ce a "scris" el. Până la ultima literă, până la ultima virgulă, până la ultimul punct. Pentru că pigmeul ignoră complet codul deontologic al meseriei de psiholog. Pentru el nu există un astfel de cod. El nu ține cont, de pildă, în SUA, n-ai dreptul să-și pui semnătura pe o carte, dacă aceasta nu are un grad de originalitate de minimum 80%.

Pentru el a fi psiholog nu înseamnă să ajuti omul, să te apropie de el. Dacă e profesor – e zbir. Dacă e psiholog examinator creează o stare de tensiune și de teamă, de groază chiar, în jurul examenului psihologic. Are o plăcere măruntă, bolnavă, să vadă cum omul se teme de el. Dacă e pigmeu, o asemenea stare îi provoacă orgasmul. Dacă e pigmeu situația îi satisface iluzia de putere. *Am căzut 80 din 100! I-am declarat pe toți inapoi!* zice el, fără să realizeze absurdul, din punct de vedere psihologic, al unei astfel de situații. Pentru că pigmeul este un complexat. Încet, încet, începe să fie interesat doar de latura materială. De bani. Dacă e profesor vinde pe bani examene ori îi vinde cărțile, scoțând un preț bun pe ele. Dacă e psiholog examinator, ia mită. Ori vinde teste și metodologii, create în dorul lelii și care nu au nici o valoare. Dornic și de glorie facilă, se repede pe la televiziuni pentru a-și da cu presupusul, rostind fraze de o banalitate greu de imaginat. E mort și

apar în vreun ziar ori revistă, și își se ia un interviu, și fie băgat în seamă, două - trei cuvinte ele... ceva de genul: *iară nu-i ca vara*, cum ar fi, de exemplu: *soluția pentru indivizii dependenți de chat este să existe în jurul lor oameni care să le arate că au încredere în ei*. Magnific soluție! Iar pigmeul rostește o astfel de frază cu sentimentul că a descoperit America, că a rezolvat problema originii vieții pe pământ, că a descoperit panaceul universal!

Să ferească bunul Dumnezeu ca pigmeul să aibă vreo funcție. Să fie, aia, un mic inspector! Sau Cineva acolo sus (la minister, la Parlament... la SRI!) să îl iubească. Dar un Cineva care să fie afon în materie de psihologie. Păi dacă se află într-o astfel de ipostază pigmeul te privește cu o superioritate de parcă ar fi cel puțin un Ilya Prigogine (despre care pigmeul încă nici nu a auzit). Forțez nota pentru a obține supremație în domeniu. Pentru a impune metodologii pe care nu le poate argumenta. Pentru a le vinde cu sume exorbitante, pe mii de euro. Umblă cu ele sub braț, impregnându-le cu miros de transpirație, creând falsă impresie că sunt muncite și vânează psihologi începători. Care, constrânsi, cad în plasa pigmeului.

Organizează tot felul de edine, mimând seriozitatea. Edine la care se acceptă orice fel de discuție, cu condiția să nu fie tiințific ori despre tiință. Căci pigmeul are alergii la tiință. Tiința îi creează disconfort, îl face să sufere grozav! La auzul cuvântului face indigestie, / *sa i-o dracului de tiință, de tiință ne arde nouă acum? Noi trebuie să ne organizăm, să, să...*

Pentru că pigmeul nu are nevoie de tiință. El se mulțumește cu ce a învățat acum 20, 30, 40 de ani, neînțelegând dinamica extraordinară a informației în acest domeniu. Neînțelegând, de fapt, sensul și misterul aventurii cunoașterii umane. El crede că informația din domeniul psihologiei este la fel de stabilă, are aceeași durată cu informația din fizică ori matematică. Nici o clipă nu va pricepe ce diferență este între fizică și psihologie. Între o piatră și un Om. Mai mult chiar, un compozitor cu sensibilitatea lui Paul McCartney va pune mai mult suflet în povestea unei pietre, decât o face un pigmeu în relația cu un om.

El crede în sine și e foarte mândru de el. Se crede un Mântuitor! Grozav și salvatoare totodată pentru echilibrul

pigmeului, pentru moralul lui, este această înconștiență care-l caracterizează ! Căci nu realizează ori puțin înșelător că este un pigmeu. Iar pigmeul este cel care face din psihologie o cenușă de a ocupa ierarhiile sociale. Cel care-l face pe beneficiarul rezultatului psihologic să conteste utilitatea acestei științe. Pigmeii, pentru că sunt... pigmei, dar mulți, reușesc să compromită tot ceea ce realizează fundamental bun și profund psihologii de excepție, psihologii foarte mari, psihologii mari, psihologii foarte buni și psihologii buni...

Un lucru e cert. Dacă nici un Freud, având conștiința propriei sale valori, nu se va considera vreodată un pigmeu, apoi tot atât de adevărat este că orice pigmeu se va considera mai mare decât Freud!

- Freud ? A, tâmpitul ăla!

O replică ce zace precum musca pe perete în zilele caniculare, lăsând în urma ei pete scârboase, în gura a mii, sute de mii, milioane de pigmei...